

Η Κατάργηση της Παρέμβασης στην Πιλοτική Δίκη ενώπιον του ΣτΕ και οι Συνέπειες στη Διοικητική και Φορολογική Δίκη

Στυλιανός Α. Μαυρίδης,

Επίκουρος Καθηγητής Δημοσιονομικού - Φορολογικού Δικαίου και ΕΟΔ,

τ. Αντιπρόεδρος ΔΣΘ, Μέλος ΔΣ ΕΕΔ

Ιωάννα Χ. Συκούδη

Δικηγόρος Θεσσαλονίκης, υπ. Διδάκτωρ Δημοσίου Δικαίου Α.Π.Θ.

I. Εισαγωγικά – Ο θεσμός της πιλοτικής δίκης

Στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης της δικονομίας του Συμβουλίου της Επικρατείας επήλθε και μια ριζική αλλαγή στο θεσμό και στη λειτουργία της πιλοτικής δίκης του άρθρου 1 του ν. 3900/2010¹.

¹ Ήδη με το άρθρο 26 ν. 5119/2024 (ΦΕΚ Α' 103/05.07.2024) με τίτλο «Πιλοτική ή κατόπιν προδικαστικού ερωτήματος δίκη ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας - Κατάργηση παρέμβασης - Αντικατάσταση άρθρου 1 ν. 3900/2010», προβλέφθηκε ότι: Το άρθρο 1 του ν. 3900/2010 (Α' 213), περί της εισαγωγής ενδίκου βοηθήματος ή μέσου, με το οποίο τίθεται ζήτημα γενικότερου ενδιαφέροντος που έχει συνέπειες για ευρύτερο κύκλο προσώπων, στο Συμβούλιο της Επικρατείας και περί της υποβολής προδικαστικού ερωτήματος στο Συμβούλιο της Επικρατείας, αντικαθίσταται ως εξής: «1. **Οποιοδήποτε ένδικο βοήθημα ή μέσο ενώπιον οποιουδήποτε τακτικού διοικητικού δικαστηρίου μπορεί να εισαχθεί στο Συμβούλιο της Επικρατείας με πράξη τριμελούς επιτροπής, η οποία αποτελείται από τον Πρόεδρό του, τον αρχαιότερο Αντιπρόεδρο και τον Πρόεδρο του αρμόδιου καθ' ύλην Τμήματος, ύστερα από αίτημα ενός εκ των διαδίκων ή του Γενικού Επιτρόπου των διοικητικών δικαστηρίων, όταν με αυτό τίθεται ζήτημα γενικότερου ενδιαφέροντος που έχει συνέπειες σε ευρύτερο κύκλο προσώπων. ... Η Γενική Επιτροπεία των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων γνωστοποιεί την πράξη αυτή σε όλα τα διοικητικά δικαστήρια και αναρτά στον ιστότοπό της τη σχετική γνωστοποίηση. Μετά από την επίλυση του ζητήματος, το Συμβούλιο της Επικρατείας μπορεί να παραπέμψει το ένδικο μέσο ή βοήθημα στο αρμόδιο τακτικό διοικητικό δικαστήριο. ... 3. Από την ανάρτηση της γνωστοποίησης της πράξης της τριμελούς επιτροπής ή της απόφασης διοικητικού δικαστηρίου περί υποβολής προδικαστικού ερωτήματος στον ιστότοπο της Γενικής Επιτροπείας της Επικρατείας των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων σύμφωνα με τις παρ. 1 και 2, αντιστοίχως, αναστέλλεται η διαδικασία έκδοσης απόφασης επί υποθέσεων στις οποίες τίθεται το ίδιο νομικό ζήτημα με εκείνο που αφορά η πράξη της τριμελούς επιτροπής ή η απόφαση του διοικητικού δικαστηρίου περί υποβολής προδικαστικού ερωτήματος. Η αναστολή δεν καταλαμβάνει την προσωρινή δικαστική προστασία. Κάθε διάδικος σε εκκρεμή δίκη, στην οποία τίθεται το ίδιο ως άνω ζήτημα, μπορεί να καταθέτει υπόμνημα, αναπτύσσοντας τους ισχυρισμούς του σχετικά με το ζήτημα αυτό. Το υπόμνημα κατατίθεται στη Γραμματεία του Δικαστηρίου, ενώπιον του οποίου εκκρεμεί το ένδικο βοήθημα ή μέσο, δεκαπέντε (15) πλήρεις ημέρες πριν από την ορισθείσα δικάσιμο και διαβιβάζεται στο Συμβούλιο της Επικρατείας υπηρεσιακώς. 4. Η απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας που εκδίδεται επί της δίκης κατά τις παρ. 1 και 2 δεσμεύει τους διαδίκους της οικείας δίκης (πιλοτικής ή κατόπιν προδικαστικού ερωτήματος). 5. Μετά από την επίλυση του ζητήματος κατά τη διαδικασία των παρ. 1 έως 4, οι υποθέσεις των οποίων είχε ανασταλεί η εκδίκαση, που θέτουν μόνο αυτό το ζήτημα, εισάγονται υποχρεωτικά προς κρίση σε συμβούλιο σύμφωνα με τα άρθρα 34Α και 34Β του π.δ. 18/1989 και το άρθρο 126Α του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (ν. 2717/1999, Α' 97). Το ίδιο ισχύει και για τις υποθέσεις στις οποίες τίθενται, εκτός από το ως άνω ζήτημα, και ζητήματα που εμπίπτουν στις**

Όπως είναι γνωστό, με τις διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 1 του ν. 3900/2010 εισήχθη ο θεσμός της «δίκης-πιλότου» ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, σε θέματα που, ως εκ της φύσεώς τους, έχουν γενικότερο ενδιαφέρον και, συνεπώς, αναμένεται να προκαλέσουν σημαντικό αριθμό διαφορών, με κίνδυνο να εκδοθούν αντιφατικές αποφάσεις και να υπάρξει σημαντική καθυστέρηση για τους διαδίκους ενώπιον των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων². Ταυτόχρονα, προβλέφθηκε η δυνατότητα άσκησης παρέμβασης, την οποία μπορεί να ασκήσει κάθε διάδικος σε εκκρεμή δίκη, στην οποία ανακύπτει το ίδιο νομικό ζήτημα που τίθεται με το ένδικο βοήθημα που έχει εισαχθεί στο Δικαστήριο και να εκθέσει την άποψή του για το ένδικο νομικό ζήτημα, κατά το πρότυπο της παρέμβασης των κρατών-μελών και των οργάνων της Ε.Ε. ενώπιον του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (άρθρο 40 ΣΛΕΕ³).⁴

Το αποτέλεσμα της δίκης, δέσμευε τους διαδίκους της κρινόμενης υπόθεσης, μεταξύ αυτών και τους παρεμβαίνοντες, ώστε με τον τρόπο αυτό, να αίρεται ο κίνδυνος της έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων για το σύνολο των διαδίκων, ήτοι για το σύνολο των όμοιων υποθέσεων που εκκρεμούσαν ενώπιον των δικαστηρίων, ενώ ταυτόχρονα επιτυγχάνονταν η ομοιόμορφη εφαρμογή των κανόνων δικαίου και η σταθερότητα στη ρύθμιση των εννόμων καταστάσεων. Επιπλέον, αποφεύγονταν οι καθυστερήσεις στην

λοιπές περιπτώσεις εφαρμογής των ανωτέρω διατάξεων. Αν, μετά ταύτα, κατόπιν αίτησης διαδίκου εισαχθούν στο ακροατήριο ζητήματα τα οποία επιλύθηκαν στο πλαίσιο της πιλοτικής δίκης ή της δίκης κατόπιν προδικαστικού ερωτήματος και το δικαστήριο κρίνει σύμφωνα με τα κριθέντα από το Συμβούλιο της Επικρατείας, τα δαπανήματα που κατά τις ως άνω διατάξεις επιβάλλονται στον διάδικο αυτόν διπλασιάζονται. **6. Επιτρέπεται να ασκηθεί έφεση ή αίτηση αναίρεσης ανεξαρτήτως της συνδρομής των προϋποθέσεων των παρ. 2 και 3 του άρθρου 92 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας ή των παρ. 3 και 4 του άρθρου 53 ή του δεύτερου εδαφίου της παρ. 1 του άρθρου 58 του π.δ. 18/1989, αν η προσβαλλόμενη απόφαση είναι αντίθετη σε απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας ως προς το ζήτημα που επιλύθηκε επί πιλοτικής δίκης ή δίκης κατόπιν υποβολής προδικαστικού ερωτήματος διοικητικού δικαστηρίου.** Εφόσον με το ένδικο μέσο εγείρονται και άλλα ζητήματα, πέραν των επιλυθέντων με την απόφαση επί της πιλοτικής δίκης ή της δίκης κατόπιν υποβολής προδικαστικού ερωτήματος, ως προς αυτά εξακολουθούν να ισχύουν οι προϋποθέσεις του παραδεκτού κατά τις ανωτέρω διατάξεις του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας και του π.δ. 18/1989.».

² βλ. ΣτΕ 1841-3/2013 Ολ., 1470/2016 Ολ., βλ. επίσης ΣτΕ 1931/2024.

³ Στο άρθρο 40 ΣΛΕΕ προβλέπεται ότι: «Τα κράτη μέλη και τα θεσμικά όργανα της Ένωσης δύνανται να παρεμβαίνουν στις διαφορές που υποβάλλονται στο Δικαστήριο. Το ίδιο δικαίωμα έχουν τα λοιπά όργανα και οι οργανισμοί της Ένωσης καθώς και κάθε άλλο πρόσωπο το οποίο έχει συμφέρον στην επίλυση της διαφοράς που έχει υποβληθεί στο Δικαστήριο. Τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα δεν δύνανται να παρεμβαίνουν στις υποθέσεις μεταξύ κρατών μελών, μεταξύ θεσμικών οργάνων της Ένωσης ή μεταξύ κρατών μελών αφενός, και θεσμικών οργάνων της Ένωσης, αφετέρου. Υπό την επιφύλαξη του δευτέρου εδαφίου, τα συμβαλλόμενα στη συμφωνία για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο κράτη, εκτός των κρατών μελών, καθώς και η Εποπτεύουσα Αρχή της ΕΖΕΣ που προβλέπεται από την εν λόγω συμφωνία, δύνανται να παρεμβαίνουν στις διαφορές που υποβάλλονται στο Δικαστήριο, όταν οι διαφορές αυτές αφορούν έναν από τους τομείς εφαρμογής της εν λόγω συμφωνίας. Η παρέμβαση έχει ως αντικείμενο την υποστήριξη των αιτημάτων του ενός των διαδίκων.».

⁴ βλ. ΣτΕ 1829/2023 Ολομ., 2614/2021 επταμ., 2151/2017 επταμ., πρβλ. ΣτΕ 2620/2021 Ολομ., 431/2018 Ολομ.

επίλυση των σχετικών υποθέσεων και επιτυγχανόταν η ταχύτητα στην απονομή της δικαιοσύνης. Με την εισαγωγή αυτού του θεσμού, το Συμβούλιο της Επικρατείας ανέλαβε ουσιαστικά το ρόλο ενός οιονεί Συνταγματικού Δικαστηρίου⁵.

II. Η τροποποίηση του ν. 3900/2010 με την κατάργηση της παρέμβασης

Ωστόσο, περίπου 15 χρόνια μετά τη θέσπιση του θεσμού, με την τροποποίηση που επέφερε ο ν. 5119/2024 στο άρθρο 1 του ν. 3900/2010, καταργήθηκε πλήρως η δικονομική δυνατότητα της άσκησης παρέμβασης στην πρότυπη δίκη που διεξάγεται ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου, ο θεσμός της παρέμβασης είχε καταστεί αναποτελεσματικός, διότι λόγω του πλήθους των παρεμβάσεων που ασκούσαν, το ένδικο βοήθημα ή μέσο που εισάγεται στο Συμβούλιο της Επικρατείας έχει πλέον καταστεί λαϊκή αγωγή και εγείρονται πολλά προβλήματα όσον αφορά στην εξέταση του παραδεκτού της παρέμβασης για καθέναν από το μεγάλο πλήθος των διαδίκων που συμμετέχουν με τον τρόπο αυτό στη δίκη⁶. Για παράδειγμα στην πιλοτική δίκη, σχετικά με το γενικότερου ενδιαφέροντος ζήτημα της αντισυνταγματικότητας της περικοπής του επιδόματος αδείας και του δώρου εορτών Χριστουγέννων από τις επικουρικές συντάξεις τους, στην οποία παρενέβησαν περίπου 14.250 διάδικοι.

Θα πρέπει να επισημανθεί στο σημείο αυτό ότι το Συμβούλιο της Επικρατείας έδωσε την εξής λύση στο ζήτημα της εξέτασης του παραδεκτού (νομιμοποίησης, εννόμου συμφέροντος, ομοδικίας κ.λπ.) του μεγάλου πλήθους παρεμβάσεων. Έκρινε ότι κατ' εξαίρεση, για τις ανάγκες της πιλοτικής δίκης πρέπει να προχωρήσει η εκδίκαση της υπόθεσης ως εάν, από τυπική άποψη, είχαν γίνει δεκτές οι ασκηθείσες παρεμβάσεις, χωρίς ατομική εξέταση εκάστης εξ αυτών ως προς τα ανωτέρω και μόνον ζητήματα, ώστε να αποφευχθεί η επέλευση συνεπειών που θα οδηγούσαν σε καθυστέρηση στην έκδοση απόφασης επί του συνόλου των ζητημάτων επί των οποίων κλήθηκε να αποφανθεί⁷.

⁵ Βλ. Ι. Συμεωνίδης, Η ταχύτητα στην απονομή της δικαιοσύνης, Διδικ 1/2017, εκδ. Σάκκουλα, σελ. 39.

⁶ Ως παράδειγμα αναφέρεται η υπ' αρ. 1342/2023 απόφαση της επταμελούς σύνθεσης του Α' Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας που εκδόθηκε επί πιλοτικής δίκης, σχετικά με το γενικότερου ενδιαφέροντος ζήτημα της αντισυνταγματικότητας της περικοπής του επιδόματος αδείας και του δώρου εορτών Χριστουγέννων από τις επικουρικές συντάξεις τους, στην οποία παρενέβησαν περίπου 14.250 διάδικοι.

⁷ Βλ. ΣτΕ Ολομ. 182/2023, 439/2020.

Επιφυλάξεις για την κατάργηση του θεσμού της παρέμβασης, διατυπώθηκαν ήδη και κατά τη συζήτηση των τροποποιήσεων του άρθρου 1 του ν. 3900/2010 ενώπιον της Διοικητικής Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας, όπως προκύπτει από τη με αριθμό 4/2024 απόφαση της Ολομέλειας (βλ. σκ. 5), όπου : «...*Ορισμένα μέλη της Διοικητικής Ολομέλειας εξέφρασαν επιφυλάξεις για τη ρύθμιση αυτή, υποστηρίζοντας ότι δεδομένης της «οιονεί δέσμευσης» των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων από τις αποφάσεις που εκδίδονται επί πιλοτικής δίκης, η κατάργηση της δυνατότητας παρέμβασης στερεί εν τοις πράγμασι από τους διαδίκους -σε υποθέσεις στις οποίες εκκρεμεί το ίδιο ζήτημα- το δικαίωμα να ακουστούν, σε αρκετές δε περιπτώσεις οι παρεμβαίνοντες σε πρότυπη δίκη έχουν συμβάλει στην ανάδειξη των τιθέμενων ζητημάτων. ...* ».

Σε αντιστάθμισμα της κατάργησης της παρέμβασης, εισήχθησαν δύο νέες δυνατότητες των διαδίκων επί εκκρεμών υποθέσεων στις οποίες τίθεται το ίδιο νομικό ζήτημα:

α) η δυνατότητα υποβολής υπομνήματος ενώπιον της Γραμματείας του Δικαστηρίου στο οποίο εκκρεμεί το ζήτημα, αναπτύσσοντας τους ισχυρισμούς του σχετικά με το ζήτημα αυτό, το οποίο διαβιβάζεται ενδοϋπηρεσιακά στο Συμβούλιο της Επικρατείας και

β) η δυνατότητα άσκησης έφεσης ή αίτησης αναίρεσης (ανεξαρτήτως της συνδρομής των προϋποθέσεων των παρ. 2 και 3 του άρθρου 92 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας ή των παρ. 3 και 4 του άρθρου 53 ή του δεύτερου εδαφίου της παρ. 1 του άρθρου 58 του π.δ. 18/1989), αν η εκκαλουμένη/αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση είναι αντίθετη σε απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας ως προς το ζήτημα που επιλύθηκε επί πιλοτικής δίκης ή δίκης κατόπιν υποβολής προδικαστικού ερωτήματος διοικητικού δικαστηρίου.

III. Οι συνέπειες της κατάργησης στη διοικητική δίκη

Η κατάργηση αυτή, έχει επιφέρει σημαντικές συνέπειες και αλλαγές στην διοικητική δίκη, οι οποίες συνίστανται ιδίως **στην απώλεια της δυνατότητας κατάθεσης αυτοτελούς δικογράφου ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας και τη συνακόλουθη απώλεια της δυνατότητα απόκτησης της ιδιότητας του διαδίκου στο πλαίσιο της πρότυπης δίκης**. Τούτου παρέπεται ότι καταργείται η δυνατότητα

ουσιαστικής συμμετοχής στη δίκη με πληρεξούσιο Δικηγόρο, ο οποίος θα αναπτύξει εγγράφως και προφορικά τους ισχυρισμούς του, με δυνατότητα πρόσβασης και γνώσης του συνόλου του φακέλου της ένδικης υπόθεσης και ιδίως των ισχυρισμών των έτερων διαδίκων, προκειμένου να υπάρχει και η δυνατότητα αντίκρουσης αυτών.

Ειδικότερα:

A. Όσον αφορά στην αρχή της αντιμωλίας: Με τη ρύθμιση αυτή, φαίνεται ότι πλήττεται η αρχή της αντιμωλίας, διότι ο διάδικος χάνει παντελώς το δικαίωμά του να λάβει γνώση και να αντικρούσει, γραπτά, ή προφορικά, τους ισχυρισμούς που προβάλλονται ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας και να επηρεάσει ουσιαστικά με την παρουσία του την έκβαση της δίκης.

Τι δόθηκε ως αντιστάθμισμα? Η απλή κατάθεση υπομνήματος ενώπιον του Δικαστηρίου στο οποίο εκκρεμεί το σχετικό ένδικο βοήθημα και το οποίο (ενν. το υπόμνημα) διαβιβάζεται ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, η οποία όμως ουδόλως ικανοποιεί το δικαίωμα αυτό, καθώς ο καταθέσας το υπόμνημα δεν καθίσταται διάδικος στη δίκη ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας και δεν διαθέτει κανένα από τα δικονομικά και ουσιαστικά «προνόμια» των διαδίκων. Σημειωτέον ότι στο νόμο δεν προσδιορίζεται καν η δικονομική μεταχείριση του «υπομνήματος» αυτού.

Ωστε, ο καταθέσας το υπόμνημα, αρκείται σε μια απλή και μονομερή παράθεση των επιχειρημάτων του, χωρίς να έχει δικαίωμα άλλης συμμετοχής στη δίκη, χωρίς να δικαιούται να λάβει γνώση τυχόν αντίθετων ισχυρισμών και χωρίς να έχει δικαίωμα να αντικρούσει τυχόν αντίθετους ισχυρισμούς, προασπιζόμενος αποτελεσματικά και με πληρότητα τη θέση του και τα έννομα συμφέροντά του.

B. Όσον αφορά στην προφορικότητα και την εκατέρωθεν ακρόασης: Άλλη μια σοβαρή συνέπεια από την κατάργηση της παρέμβασης, φαίνεται ότι πλήττεται η προφορικότητα της διαδικασίας και της εκατέρωθεν ακρόασης των διαδίκων, η οποία συνιστά θεσμική εγγύηση, τόσο βάσει του άρθρου 20 παράγραφος 1 του Συντάγματος, όσο και του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ.

Η προφορικότητα δεν συνιστά απλώς μια δικονομική τυπικότητα, αλλά αποτελεί απαραίτητο συστατικό της δίκης κάθε σύγχρονου κράτους δικαίου, που αντιλαμβάνεται τους διαδίκους ως υποκείμενα, και όχι ως αντικείμενα της διαδικασίας, καθώς ο διάδικος που δεν έχει δικαίωμα λόγου και αντιλόγου και άρα δεν μπορεί να

ακουστεί από το Δικαστήριο, δεν είναι νοηματικά και λειτουργικά συμβατός προς την έννοια του διαδίκου, όπως προβλέπεται στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ. Η ουσία της προφορικότητας, έγκειται στην ίδια τη συζήτηση ενώπιον του Δικαστηρίου, η οποία λειτουργεί ως διάυλος επικοινωνίας ανάμεσα στους διαδίκους και στους δικαστές.

Επομένως, ο καταθέσας απλώς το υπόμνημα ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, ο οποίος δεν έχει το δικαίωμα της προφορικής ανάπτυξης των ουσιωδών ισχυρισμών του στο πλαίσιο της ακροαματικής διαδικασίας, ούτε βέβαια το δικαίωμα της προφορικής αντίκρουσης των αντίθετων ισχυρισμών που τυχόν έχουν προβληθεί ενώπιόν του, ούτε το δικαίωμα της «δευτερολογίας» και ουσιαστικής αντιμωλίας, κατά τα ανωτέρω αναλυτικά αναφερόμενα, χάνει το δικαίωμα να επηρεάσει ουσιωδώς την έκβαση της δίκης.

Η παραβίαση αυτή, καθίσταται περαιτέρω έκδηλη σε συνδυασμό με το γεγονός ότι εφόσον εκδοθεί η απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας επί της πρότυπης δίκης, ο διάδικος, ακόμη κι αν έχει καταθέσει υπόμνημα, δεν έχει δικαίωμα να ακουστεί και να επηρεάσει την κρίση του Δικαστηρίου στο οποίο εκκρεμεί το κρίσιμο ζήτημα, καθώς η υπόθεση εισάγεται υποχρεωτικά προς κρίση σε Συμβούλιο σύμφωνα με τα άρθρα 34Α και 34Β του π.δ. 18/1989. Επομένως, χάνεται με τρόπο απόλυτο το δικαίωμα του διαδίκου στην προφορικότητα της διαδικασίας και στον επηρεασμό της κρίσης του Δικαστηρίου στο ζήτημα το οποίο εκκρεμεί προς κρίση και καταλήγει απλώς παρατηρητής, χωρίς ουσιαστικά δικαιώματα.

Γ. Τυπική απώλεια της δέσμευσης από το δεδικασμένο:

Ακόμη, με την κατάργηση της παρέμβασης, χάνεται το δικαίωμα της άμεσης δέσμευσης του καταθέσαντος το υπόμνημα διαδίκου από τα κριθέντα στο πλαίσιο της πρότυπης δίκης, ώστε δεν επιτυγχάνεται η επιδιωκόμενη ενότητα της κρίσης των δικαστηρίων. Κι αυτό διότι, σύμφωνα με τη ρητή διατύπωση της παραγράφου 4 του άρθρου 1 του ν. 3900/2010, η απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας που εκδίδεται επί της δίκης κατά τις παρ. 1 και 2 δεσμεύει αποκλειστικά τους διαδίκους της οικείας δίκης. Δηλαδή, χάνεται το δικαίωμα στη δέσμευση από το δεδικασμένο του Δικαστηρίου, το οποίο αποτελεί επίσης πυρήνα του δικαιώματος στη δικαστική προστασία. Ουδεμία αναφορά γίνεται στο νόμο περί σχετικής δέσμευσης όσων

υπέβαλαν υπόμνημα, και δεν θα μπορούσε, άλλωστε, με δεδομένο ότι δεν έχουν καταστεί διάδικοι της δίκης.

Σημειωτέον ότι από την παράγραφο 6 του ίδιου άρθρου, προκύπτει πως υπάρχει δυνατότητα τα Δικαστήρια να κρίνουν αντίθετα προς την απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας με την οποία επιλύθηκε συγκεκριμένο ζήτημα σε πιλοτική δίκη. Τούτο σημαίνει πως, με δεδομένο ότι ο καταθέσας το υπόμνημα διάδικος δεν δεσμεύεται από το δεδικασμένο της απόφασης, το κρίσιμο νομικό ζήτημα που απασχόλησε το Δικαστήριο και πάλι δεν αντιμετωπίζεται με ενιαίο και ομοιόμορφο τρόπο, με αποτέλεσμα να μην επιτυγχάνεται ο στόχος του θεσμού, ήτοι η σταθερότητα και η ασφάλεια δικαίου με την αποφυγή έκδοσης αντίθετων αποφάσεων.

Και, ναι μεν προβλέπεται στην περίπτωση αυτή η δυνατότητα να ασκηθεί έφεση, ή αναίρεση, ωστόσο με τον τρόπο αυτό και πάλι δεν επιτυγχάνεται ο σκοπός του θεσμού, διότι η άσκηση της έφεσης, ή αναίρεσης, επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια του διαδίκου, και δεν είναι υποχρεωτική, η δε άσκησή της εξαρτάται από πλήθος παραγόντων και συνεπάγεται πρόσθετα βάρη στο διάδικο, ιδίως δε χρόνο και χρήματα (λ.χ. παράβολο, γραμμάτια προείσπραξης, αμοιβή Δικηγόρου), τα οποία συνιστούν ανασταλτικούς παράγοντες για την άσκησή της. Επομένως, υπάρχει το ενδεχόμενο και πάλι να εκδίδονται και να καθίστανται αμετάκλητες αποφάσεις με τις οποίες έχει κριθεί το αντίθετο σε σχέση με την απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας με την οποία επιλύθηκε συγκεκριμένο ζήτημα σε πιλοτική δίκη.

Ακόμη, όμως και στην περίπτωση που ασκηθεί τέτοιο ένδικο βοήθημα, θα επιφέρει πρόσθετο βάρος ενώπιον του Δικαστηρίου, επομένως και πάλι δεν επιτυγχάνεται ο έτερος σκοπός του θεσμού, ήτοι η αποφυγή καθυστερήσεων στην απονομή της δικαιοσύνης, ούτε «αποφορτίζεται» το Δικαστήριο από τον πολύ μεγάλο αριθμό παρεμβάσεων που ασκούνται σε υποθέσεις πρότυπης δίκης.

Ως εκ τούτου, ούτε αυτή η δυνατότητα η οποία θεσπίστηκε σε δήθεν αντιστάθμισμα της κατάργησης της παρέμβασης, φαίνεται να μπορεί να ικανοποιήσει το σκοπό του θεσμού και το δικαίωμα δικαστικής προστασίας.

IV. Ειδικότερα, οι συνέπειες στη φορολογική δίκη

Οι συνέπειες αυτές, οι οποίες εκτείνονται σε όλο το φάσμα των υποθέσεων της διοικητικής δίκης, έχουν ιδιαίτερη σημασία στις περιπτώσεις διαφορών φορολογικής

φύσεως, διότι οι εκδιδόμενες πράξεις της φορολογικής και τελωνειακής αρχής με τις οποίες προσδιορίζονται φορολογικές υποχρεώσεις δε δύνανται να ανακληθούν, ακυρωθούν ή τροποποιηθούν, λόγω νομικών ή ουσιαστικών πλημμελειών, **ούτε αυτεπαγγέλτως, ούτε στα πλαίσια αιτήσεως θεραπείας ή ιεραρχικής προσφυγής.** Όπου ο φορολογικός νομοθέτης θέλησε την παροχή δυνατότητας στη φορολογική αρχή να ανακαλεί τις πράξεις της το όρισε ρητά, όπως π.χ. με την άσκηση ενδικοφανούς προσφυγής στο άρθρο 63 ΚΦΔ⁸, η οποία όμως συνοδεύεται από αποκλειστικές και εξαιρετικά σύντομες προθεσμίες.

Επομένως, ο διάδικος ο οποίος έχει εκκρεμή μια σχετική δίκη και ταυτόχρονα για το ίδιο ζήτημα άνοιξε μια πιλοτική δίκη ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, πλέον δεν έχει δυνατότητα άσκησης παρέμβασης, ούτε δέσμευση από το δεδικασμένο της πιλοτικής δίκης. Επομένως, αν το κρίσιμο νομικό ζήτημα που τον αφορά και για το οποίο εκδόθηκε η απόφαση του φυσικού δικαστή, επιλύθηκε με διαφορετικό και ευνοϊκό γι' αυτόν τρόπο από το Συμβούλιο της Επικρατείας, ο φορολογούμενος δεν έχει καμία δυνατότητα πλέον να ανατρέψει πράξη της φορολογικής αρχής, η οποία ενδεχομένως είναι μη νόμιμη, σύμφωνα με τα κριθέντα επί πιλοτικής δίκης.

V. Συμπεράσματα

Με τις ανωτέρω σκέψεις μπορεί βάσιμα να υποστηριχθεί πως η κατάργηση του θεσμού της παρέμβασης στην πιλοτική δίκη ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, φαίνεται να μην συμβαδίζει με το δικαίωμα πλήρους και αποτελεσματικής έννομης προστασίας το οποίο κατοχυρώνεται εθνικά και υπερεθνικά στο άρθρο 20 παράγραφος 1 του Συντάγματος και στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ. Και μάλιστα, τη στιγμή που οι αντίστοιχες διατάξεις περί παρέμβασης στην πιλοτική δίκη ενώπιον του Αρείου Πάγου (Άρθρο 20^Α παρ. 4 ΚΠολΔ⁹), και ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου (Άρθρο 163 παρ. 6 ν. 4700/2020¹⁰) παραμένουν σε ισχύ, τίθενται και ζητήματα ίσης μεταχείρισης στην

⁸ Βλ. ΣτΕ 367/1983, Γνμδ ΝΣΚ 230/2012, 364/2012, ΟλΝΣΚ 432/1996.

⁹ 4. Στη δίκη ενώπιον της πλήρους ολομέλειας του Αρείου Πάγου μπορεί να παρέμβει κάθε διάδικος σε εκκρεμή δίκη, στην οποία τίθεται το ίδιο ως άνω ζήτημα, και να προβάλει τους ισχυρισμούς του σχετικά με το ζήτημα αυτό. Για την εν λόγω παρέμβαση δεν καταλογίζεται δικαστική δαπάνη, η δε μη άσκησή της δεν δημιουργεί δικαίωμα άσκησης ανακοπής ή τριτανakoπής.

¹⁰ 6. Στη δίκη δικαιούται να παρέμβει κάθε διάδικος σε εκκρεμή δίκη, στην οποία τίθεται το ζήτημα αυτό. Για την παρέμβαση της παρούσας δεν καταλογίζεται δικαστική δαπάνη και η μη άσκησή της δεν δημιουργεί δικαίωμα άσκησης ανακοπής ερημοδικίας ή τριτανakoπής.

πρόσβαση των πολιτών στη δικαιοσύνη, ανάλογα με τη δικαιοδοσία στην οποία υπάγεται η ένδικη διαφορά.